

ΚΡΑΒΑΡΑ

(Ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις)

Συνέχεια· τῆς σελ. 341

Καθὼς καὶ τὸ ἕτερον, τοῦ ὁποίου εἶνε φοβερώτερά ἢ κατάρρα, ἐπιρριπτομένη εἰς αὐτὰ τὰ ἄκακα καὶ ἀθῶα μικρὰ τῶν δολοφόνων ὡς ἄλλη κατάρρα τοῦ ἀπηνούς θεοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν:

Βολαὶς βολαὶς τ' ἀποβράδς κι' ἀπάν' τὸ θράδν βράδν
Πολλὰ ντουφέκια πέφτουνε καὶ φοβερά βροντάνε.
Κἄνε σὲ γάμο πέφτουνε, κἄνε σὲ πανηγύρι.
Μηδὲ σὲ γάμο πέφτουνε, μηδὲ σὲ πανηγύρι,
Μόν πέφτουν 'ς τὴν Ἀράχωβα 'ς τὸ ἔρημο τὸ τράμι.
Τὸν Κωσταντέλο βάρεσαν, Σπαθιά καὶ Θανασοῦλα.
Κι' ὁ Κωσταντέλος ἔλεγε κι' ὁ Κωσταντέλος λέει:
— Ἐσὺ, κουμπάρα Γιωργαῖνα, κουμπάρα βαλχοπούλα,
Τὴν ἀδικία πού μῶκαμες τοῦτο τὸ καλοκαίρι
Τὸ λάδι πῶχω 'ς τὰ παιδιὰ ν' ἀνάψῃ νὰ σᾶς κάψῃ!...

Πρὸ τῆς μεσημβρίας ἐφθάσαμεν οὕτω εἰς τὸ χάνι τῆς Καστανιάς, δαπανήσαντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ 2 καὶ $1\frac{1}{2}$ ὥρας.

Τὸ χάνι εἶνε χαμηλὸς οἰκίσκος παρὰ τὴν ὄφρυν τῆς ὁδοῦ ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἀνοίγεται φάραγξ. Εἰς τὸ βάθος τῆς φάραγγος κείνται κατεσπαρμένοι οἱ ἰσάριθμοι οἰκίσκοι τοῦ χωρίου Καστανιάς ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ χάνι τὸ ὄνομα. Εἶνε τοῦτο τὸ πρῶτον χωρίον τοῦ δήμου Προσχιου, ἀριθμοῦν περὶ τὰς 200 ψυχάς. Ὁ κύριος τοῦ χανίου μᾶς διηγεῖται τραγικὸν ἐπεισόδιον, συμβάν τὴν παρελθούσαν νύκτα ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ. Ἀφοῦ ἐδείπνησε τὸ ἐσπέρας μία οἰκογένεια, εἶπον εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας των νὰ κοιμηθῶσιν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ κλειδῶσαντες ἔξωθεν τὸν οἰκίσκον, ἔφυγον εἰς τοὺς ἀγρούς ἵνα ποτίσωσι τὸν ἀρχαβόσιτον. Πλὴν αἰφνης περὶ τὸ μεσονύκτιον φλόγες ἀνεπήδησαν πανταχόθεν καὶ περιέβαλον κατακαίουσαι τὸν οἰκίσκον. Ἀργὰ ἔλαβον οἱ γείτονες ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως εἶδθαι, ἀργότερον δὲ παντὸς ἄλλου οἱ γονεῖς, οἵτινες δραμόντες εὗρον πυρκαϊκὸν τὸν οἰκίσκον καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας των. Ἡ μία, ἡ μεγαλειτέρα εὐρέθη ὅπισθεν τῆς θύρας· δραμοῦσα φαίνεται ν' ἀνοίξῃ καὶ μὴ δυνηθεῖσα κατέπεσεν ἐκεῖ ἡ ἀτυχής. Ἐκάησαν μαζὶ ὅλα τὰ πενιχρὰ ἐπιπλα τοῦ οἰκίσκου καὶ χίλια δραχμὰ φυλασσόμενα ἐντὸς κιβωτίου. Πόθεν προήλθε τὸ πῦρ, ἄγνωστον· τινὲς λέγουσι ὅτι δὲν ἐσβέσθη καλῶς τὸ πῦρ τῆς ἐστίας· ἄλλοι ὅτι ἐτέθη ἔξωθεν ὑπὸ κακοβούλου χειρός. Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ὁ πατήρ ἦτο ἐκ τῶν εὐπορωτέρων τοῦ χωρίου καὶ εἶχεν ἐχθρούς. Τὸ ἀληθές ἐπίσης εἶνε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τούτους τὸ πᾶν δύναται νὰ περιμένῃ τις ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀθλιότης διέστρεψε φρικωδῶς τὰς ψυχὰς των!

Πρὸ τοῦ χανίου τῆς Καστανιάς ἀνοίγεται εὐρύχωρος αὐλὴν πλατανοσκεπής, ποτιζόμενος ὑπὸ

νεροῦ ψυχροῦ. Ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου πρὸς τὴν ὁδὸν πλατάνου ὁ Χατζῆς προσήλωσεν εἰκονισμάτιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μετὰ κάλπης, διὰ τὰ κέρμκτα τῶν διαβατῶν. Ἄγνωστον ἂν ὁ ἅγιος ἔχει μερίδιον ἐπὶ τῶν κερδῶν τοῦ χανίου ἢ ὁ Χατζῆς ἐπὶ τῶν κερδῶν τῆς κάλπης. Ἐν τούτοις ἡμεῖς ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ πλατάνου ἐκείνου καὶ τὰς ὄψεις τοῦ ἁγίου ἐκείνου ἐφάγαμεν ἐν θυμῇδι τὸν θυματώδη τυρὸν καὶ τὸν ξηρὸν ἄρτον τοῦ Χατζῆ. Ἀλλὰ νὰ κοιμηθῶμεν δὲν ἐστάθη εὐκόλον ἐκ τοῦ συχοῦ ποδοβολητοῦ τῶν ζώων καὶ τῶν ὀμιλιῶν τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἡ μᾶλλον πολυσύχναστος ὁδὸς τῶν Κραβάρων ἀπ' αὐτῆς δὲ κατέρχονται πρὸς τὸ παράλιον οἱ κάτοικοι τῶν πλείστων χωρίων τῆς Εὐρυτανίας καὶ αὐτὴν διαπορεύονται ποριζόμενοι τ' ἀναγκαῖα ἀπὸ Πλατάνου καὶ Ἀγρινίου καὶ Μεσολογγίου ἀκόμη.

Μετὰ καλὴν ἀνάπαυσιν ἀνελάβομεν μ. μ. τὴν πορείαν μας. Ἐβαίνομεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ξεροβουνίου, βουνοῦ ἐπιμήκου, κρημνώδους, παρεντιθεμένου διὰ μηχανῆς εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῶν Κραβάρων ἢ τὸν ὀμφαλὸν ὅπως θὰ ἔλεγον οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Μακρὰν ἡμῶν πρὸς τ' ἀριστερά, ἐβλέπομεν εὐκρινῶς τὸ βουνὸν τῆς Παπαδιάς, τὰς βρύσεις, τοὺς κρημνοὺς καὶ τὰ μονοπάτια, ὅλα ὅσα διήλθομεν πρὶν. Μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνου ἐμεσολάθει εὐρεία λεκάνη, ἀνώμαλος, κατατετημημένη εἰς πλεῖστα μέρη ὑπὸ ρευμάτων, ἀφανιζομένη ὅπισθεν λόφων ἢ καταχωνομένη ἐντὸς φαράγγων. Ἐνεκεν τούτου κρύπτεται ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μας ἡ γείτων τῆς προαναφερθείσης Λεφτοκαρυᾶς Κοζίτζα, περίφημος διὰ τοὺς θαυματούργους ἁγίους τῆς.

Διότι μὴν ὑποθέσῃ τις ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ὅτι τὰ Κράβαρα εἶνε τόπος πρόσφορος μόνον εἰς δικονομαραίους, ποτὲ δὲ εἰς θαυματούργους ἁγίους εἴτε καὶ δεσπότας; Τούναντίον καὶ ἡ Κοζίτσα καὶ ἡ Χώμορη τὸ μαρτυροῦν. Τὸ μαρτυρεῖ ἡ Κοζίτσα ὅχι διότι ἀνήκει εἰς τὸν δῆμον Ἀποδοτίας ἢ ἔχει περὶ τοὺς 500 κατοίκους καὶ ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν κτιρίων τῆς βυζαντινῆς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μὲ 11 ἄρρενας καὶ θήλειαι ἐνοίκους ὡς λέγει ἡ τελευταία ἀπογραφὴ. Ἀλλὰ διότι ἐντὸς αὐτῆς εὗρε καταφύγιον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους, θαυματούργος εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἐλθοῦσα ἐξ Ἀμπελκίων τῆς Θεσσαλίας καὶ

φανερωθεῖσα τὸ πρῶτον ὡς νεφέλη φωτεινὴ εἰς ἀμαρτωλὴν συμμορίαν κλεφτῶν· καὶ διότι ἐν αὐτῇ ἀναπαύεται ἀκόμη ἡ σεβασμία κῆρα τοῦ ἐν ὁσίοις πατρὸς ἡμῶν Πολυκάρπου. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ ἡ Χώμορη ἥτις ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρξε κλεινὴ κοιτίς καὶ τροφὸς ὀκτῶ ἐν ὅλῳ σεβασμίων δεσποτῶν!

Ἡ Χώμορη φαίνεται ἀπὸ τοῦ Ξεροβουνίου, κειμένη εἰς τὸ βάθος βουνώδους ἐξώστου, κάτω τοῦ ὁποῖου ἀπλοῦνται κατὰ ζώνας οἱ καλλιεργημένοι ἀγροὶ τῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν δῆμον Προσχίου, ἀριθμοῦν 377 ἐν ὅλῳ κατόικους ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν δεσποτῶν, οἵτινες κατέληξαν, ὡς ἐκ τοῦ ἱεροῦ βαθμοῦ εἰς τοὺς Δεσποταίους. Περὶ τοῦ τελευταίου λέγεται ὅτι κατεδιώχθη παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῇ συνεργείᾳ τούτου ἐδηλητηριάσθη φυγὰς εἰς Βλαχίαν, τὰ δὲ ὑπάρχοντά του ἐληστεύθησαν ἢ ἐκάησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ βεζύρου. Ἄλλοι ὅμως δὲν παραδέχονται τοιοῦτόν τι ἰσχυρίζόμενοι ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐγνώριζε νὰ ἀρέσκη πάντοτε εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν.

Ὅτε ἐφθάσαμεν τὴν μεσημβρινὴν κλιτὺν τοῦ Ξεροβουνίου, εὐρεῖα καὶ ποικίλη θέα ἀνοίχθη πρὸ ἡμῶν ὑπερσταθμίζουσα καὶ τὰ πρὶν ἀχάριτα θεάματα. Βουνοὶ διεδέχοντο τοὺς βουνούς, λόφοι τοὺς λόφους, ἀκρῶρειαι τὰς ἀκρῶρειας, ρευματιαὶ τὰς θαλάσσας καὶ θάλασσαι τὰς ξηράς μετὰ γραφικῆς καὶ ἐναρμονίου πλοκῆς. Φαντασίᾳ ζωγράφου δὲν θὰ ἔφθανεν εἰς τόσας λεπτομερείας οὔτε θ' ἀνεζήτηι τόσην ποικιλίαν. Ὁ Πολύκλειτος εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του δὲν θὰ ἐφήρμοζε τόσον τὴν ἀρμοσίαν καὶ τὸ κάλλος ὅσον τὴν ἐφήρμοσεν ἡ φύσις ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου. Ἀπέναντί μας ὁ Πλάτανος μὲ τὰ λευκὰ του κτίρια ἐπὶ τοῦ ἀμαυροῦ βουνοῦ ἔχει ὄψιν οὐχὶ κώμης ἀλλὰ γιγαντιαίου κεντήματος εἰκονίζοντος ὄψιν ἐξηπλωμένον νωθρῶς ἀπ' ἄρκτου πρὸς

μεσημβρίαν, μὲ λεπτὴν οὐρὰν καὶ βαθμηδὸν ἐξοιδημένον σῶμα μέχρις ὀγκώδους κεφαλῆς, ἣν ἀπαρτίζει ἡ Μπονόρτα. Ἀριστερὰ τὸ ρεῦμα τῆς Παγωνίας κατερχόμενον πρὸς τὴν δύσιν ἀνοίγει τὴν θέαν διὰ χλοεροῦ πλαισίου, μέχρι τῶν ἀνατολικῶν πλευρῶν τῆς Βαράσοβας, τῆς ἀρχαίας Χαλκίδος ξηρῶν καὶ κρημνωδῶν ὅπως καὶ τὰ δυτικά, μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Μεσολογίου πέραν, μέχρι τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Φρουρίου Χλεμουῦτσι καὶ τῶν βουνῶν τῆς Ζακύνθου, μόλις διαφαινομένων ἐν λευκῇ σκιά. Κ' ἐδῶθεν ἔρχεται τῆς Γαυρολίμνης ἡ σουβλερὰ κορυφὴ καὶ τὸ Ῥεγάνι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τμήματι θαλάσσης, ἐκεῖθεν τῆς ὁποίας πυργοῦνται τὰ Πελοποννησιακὰ ὄρη. Ἀμέσως δ' ἐδῶθεν ἐπὶ ἀκρῶρειας λευκάζει ἡ Δαρβιτσά μέσω καταπρασίνου τάπητος.

Οὕτω δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι βλέπει καὶ εἰς τὰ Κράθαρα ὠραίας τοποθεσίας. Τὸ παρετήρησα πρὶν ἀπὸ τοῦ διασέλου τῆς Ἀγίης Παρασκευῆς, ἥδη ἀπὸ τοῦ Ξεροβουνίου καὶ μετὰ ταῦτα κατερχόμενος πρὸς τὴν Ναύπακτον τὰς βλέπει ὅμως μόνον οὐχὶ δὲ καὶ τὰς συναντᾷ γίνεται πολλάκις Μωϋσῆς ἀλλ' οὐδέποτε Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Τὰ τερπνὰ θεάματα μένουσι πάντοτε θεάματα διὰ τὸν περιηγούμενον τὴν ἀχαριν ταύτην γῆν, ὡς νὰ τὸν παρακολουθῇ ἡ ἀρά, ἣν ἔδωκεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν μέγαν ἐκείνον Προφῆτην Ἀπέναντι δῖφει τὴν γῆν καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσει!..

Ὁ Πλάτανος κατ'εὐθεῖαν γραμμὴν δὲν ἀπείχεν ἀφ' ἡμῶν οὔτε τέταρτον ὥρας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ παρεμπροσθῇ τὸ ρεῦμα Σαῖνι κατερχόμενον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἠνάγκασε νὰ διατρέξωμεν εὐρείαν καμπύλην. Ἐχρειάσθημεν δι' αὐτὸν πλέον τῆς 1 ὥρας, καὶ ὅμως ἐφθάσαμεν ἐνωρίς.

Ἔπεται συνέχεια

A. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

